

OPONENTSKÝ POSUDEK

Disertační práce: **Salafijský islám: ideologické zdroje a interpretace**
Autor: Mgr. Pavel Ťupek
Vedoucí práce: Prof. PhDr. Luboš Kropáček, CSc.
Oborové zaměření: Dějiny a kultury zemí Asie a Afriky
Pracoviště: Ústav Blízkého východu a Afriky Filozofické fakulty UK

Posuzovaná disertační práce *Salafijský islám: ideologické zdroje a interpretace* navazuje na doktorandovu magisterskou práci, nazvanou *Wahhábitské hnutí a snahy o dovršení islamizačního procesu na Arabském poloostrově*, obhájenou na Filozofické fakultě UK v roce 2005. Vymezení disertační práce tedy představují „duchovní kořeny“ současného salafijského islámu, čemuž odpovídá přehledná struktura práce, rozdělené přibližně na třetiny. V první části, nazvané *Na cestě k ortodoxii* rozebírá autor formativní období muslimské teologie a práva, přičemž hlavní pozornost pochopitelně věnuje osobnosti imáma Ahmada ibn Hanbal. Ve druhé části (*Ideologická role Ibn Tajmíji a obrana ortodoxie*) pak doktorand přibližuje tohoto mimořádně vlivného myslitele a plodného literáta (ovšem zároveň až příliš nejednoznačně interpretovaného teologa a právníka) šajcha Ibn Tajmíju, jehož duchovní působení zasáhlo mj. též Muhammada ibn ^cAbdalwahhába, jemuž je věnována celá třetí část práce, nazvaná *Muhammad ibn ^cAbdulwahháb a radikální interpretace salafije*.

Vlastní zpracování tématu naplňuje, jak se domnívám, vymezení, jež ostatně autor ozřejmuje v úvodu práce. Osobnosti imáma Ahmada ibn Hanbal i šajcha Ibn Tajmíji byly (a mnohde stále jsou) v islamologii spojeny s celou řadou klišé, která se vztahují zejména k jejich vztahu k islámské mystice (súfismu). Oba dva totiž bývali tradičně vykreslováni jako zavilí nepřátelé súfijů, což má k pravdě hodně daleko, jak jsem se měl možnost sám (v poněkud jiné souvislosti) přesvědčit při překládání životopisů súfijských „světců“, mezi nimiž mj. figuruje právě jméno imáma Ahmada. Považuji tedy za velmi záslužné, že se Mgr. Ťupek s těmito (bohužel dosud tak zažitými) stereotypy dokázal přesvědčivě pustit do polemiky, a to i s využitím arabských pramenných textů, mezi nimiž mj. figurují i hereziografická pojednání šajchů al-Baghdádiho a aš-Šahrastáního.

S tímto bodem pak úzce souvisí použitá heuristická základna, zahrnující jak díla v arabštině (včetně těch nejnovějších titulů), tak také velmi pestrý seznam sekundární literatury, a to jak arabské, tak anglické. Autor zjevně dokázal plodně využít své studijní pobyty v Saúdské Arábii a v Egyptě. Ocenění si zaslouží rovněž rozsáhlá bibliografie použitých časopiseckých studií, což u nás rozhodně nebývá vždy obvyklé.

Bohatá heuristická základna by jistě umožnila, aby se dané problematice dostalo mnohem obsáhlejšího uchopení, než jakého se dočkala. A právě v rozsahu vidím (vedle četných formálních pochybení; viz níže) hlavní slabinu předložené disertační práce. Přestože práce skutečně zahrnuje „duchovní kořeny salafije“, tak některé pasáže jsou snad až příliš stručné. Týká se to především první části (*Na cestě k ortodoxii*), kde

zejména kapitoly *Střet rozumu a víry* nebo *Racionalismus a tradicionalismus v teologii* či *Racionalismus a tradicionalismus v právu* by si jistě zasloužily podstatně více prostoru. Zkrátka, natěsnat širokou problematiku rozprostírající se přes celé tisíciletí do přibližně devadesáti stran textu (včetně úvodu a závěru!) s sebou nese jistá rizika.

V této souvislosti by bylo možné (a výslovně se to přímo nabízí) určité konkrétní výtky adresovat i proporcionálně výkladu; tak kupříkladu zatímco klíčové osobnosti imáma Ahmada ibn Hanbal se věnují necelé tři strany textu, tak dílčí tematiku *zijárát* (zbožných návštěv, zejména pak hrobů), která mne osobně mimochodem velice zajímá, takže z ryze osobního hlediska mi tento disproportionální přístup vůbec nevdává (ba naopak), autor zevrubně rozebírá na více než osmi stránkách. Rovněž se domnívám, že i závěrečné partie hodnocené disertační práce by si jistě zasloužily mnohem větší prostor (chybí mi zde např. byť jen náznak dalšího osudu duchovního odkazu Muhammada ibn ʿAbdalwahhába), i když na druhé straně chápu, že členění i proporcionality díla vždycky představují otázky nadmíru subjektivní.

Mám-li tedy shrnout své dojmy z obsahové stránky hodnocené disertační práce, tak jako nejzávažnější problém vidím právě onen již naznačený nepoměr mezi rozsahem heuristické základny a rozsahem práce. A tohoto bodu se týká i můj dotaz na pana Mgr. Ťupka: Jedná se skutečně o záměr, neboť z mnoha částí práce mám dojem, že její pisatel snad až příliš spěchal? Další můj dotaz směřuje na tzv. zázraky světců (*karámát*). Na str. 58. pan doktorand mj. uvádí, jaký je pohled Ibn Tajmíjova stěžejního dogmatického souhrnu, zvaného *Wásitijské význání*, na nadpřirozené schopnosti vyvolených jedinců „blízkých Bohu“ (*awlijáʿ*), což mne osobně velice zaujalo; bylo by tedy možno zmíněný bod rozvést poněkud podrobněji?

Pokud jde o formální stránku textu, v tomto směru mám celou řadu výhrad. Předně se jedná o poměrně četné chyby gramatické, překlepy i stylistické poklesky. Tak např. na str. 12 místo *karaitů* nalezneme *kataity*, na str. 13 *...přešla imáma na...* místo správného *...přešel imámát na...*, na str. 7 figuruje chybný název práce Gillese Kepela *Válka v srdci džihádu* (správně je *islámu*), přičemž i jméno autora je špatně skloňováno (uvedeno „Gilla“). Samostatnou kapitolu v tomto výčtu pak představují česká adjektiva z islámského prostředí. Autor sice v úvodu (viz str. 9) výslovně zmiňuje, že v tomto směru panuje v češtině nejednotnost, což je do jisté míry (!) pravda, ale domnívám se, že koncovky, které Mgr. Ťupek preferuje, nepředstavují právě to nejšťastnější řešení (např. *hanbalitský*, *wahhábitský* apod.). Na str. 32 tak kupříkladu najdeme *hanbalismus* a *ašʿarismus* nebo *šáfiʿity* a *hanafity* a podobné tvary procházejí celým textem. Místo těchto zjevných anglismů bych se osobně přimlouval za „češtině více lahodící“ formy, jako jsou např. *hanbalovský*, *wahhábovský* apod.

Další problém, dle mého soudu, představují nešťastná používání nesklonných tvarů arabských pojmů; tak např. na str. 35. se můžeme dozvědět, *...že se salaf odmítali pouštět do...* Aby však nedošlo k nedorozumění: Nemám vůbec nic proti používání arabských pojmů tam, kde je to potřeba, už jenom vzhledem k té skutečnosti, že čeština skutečně často nedokáže jednoslovně vystihnout veškerý sémantický obsah originálu (nejen u zmíněných „předků“, *salaf*, ale i v mnoha dalších případech), ovšem domnívám se, že mnohde by jistě bylo možno najít formulace, jež by se českému jazyku „vzpouzely“ podstatně méně (jako např. na str. 57 spojení *... lásky k sahába !!!*). Na str. 39 je chybně uveden tvar jména ilchánského vladaře v 7. pádu jako *...s Chodábandou*

(místo: *s Chodábendem*); na str. 67 je praxe *taswijatu 'l-qubúr* autorem překládána jako „srovnávání hrobů se zemí“, což může snadno evokovat představu ničení hrobů, zatímco ve skutečnosti jde o důraz na to, aby na vlastní místo uložení ostatků zesnulého neupozorňovala žádná nadzemní konstrukce, tedy o „zarovnávání hrobů“. Strana 73 se v disertační práci vyskytuje dvakrát za sebou, což je závažné nedopatření.

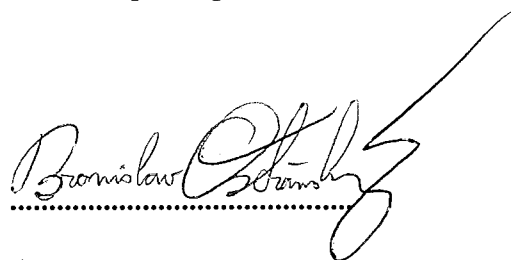
Zaměřím-li se dále na přepis arabštiny, v tomto ohledu mám dvě poznámky. Předně, považuji za poměrně nešťastné přepisovat arabské konsonanty *ʿajn* a *hamzu* jedním jediným znakem, a to apostrofem (zejména na počátku slov to doslova „bije do očí“), byť na druhou stranu dobře chápu, že se nejedná o práci lingvistickou (autor sám to ostatně v úvodu rozvádí, viz str. 9), a proto má zjednodušená podoba transkripce jistě své opodstatnění; s tím zcela souhlasím, byť ve výše uvedeném případě bych učinil výjimku (písmeno *c* v horní indexové poloze není přece v době WORDUu žádný velký technický problém?). Na řadě míst posuzovaného textu se bohužel objevují chyby v transkripci, jako např. na str. 37 ve spojení *qádiju 'l-qudát* (tj. doslova „Soudce soudců“).

Mám-li na závěr stručně shrnout své hodnocení předložené disertační práce, jsem přesvědčený, že přes veškeré výše uvedené a rozvedené obsahové i formální výtky, její autor dokázal s patřičnou erudicí zdárně zpracovat vymezené zadání a splnil i po formální stránce veškeré požadavky kladené na disertační práce.

Disertační práci doporučuji k obhajobě.

Vypracoval:

PhDr. Bronislav Ostránský, Ph.D.

Orientální ústav Akademie věd ČR, v.v.i.

Pod Vodárenskou věží 4

182 08 Praha 8 – Libeň

Telefon: 266052210

E-mail: ostransky@orient.cas.cz

V Praze, dne 11. srpna 2009